

Je gaat als Nederlander niet naast je schoenen lopen als je zijn bundel 'Een vis verdrinken' doorneemt. De Vlaamse auteur **Eric de Kuyper** hekelt onze troosteloze architectuur, ons sponzige brood, ons taalpurisme, ons gebrek aan zinnelijkheid en zelfs de verjaardagskalender op onze WC. Draaft hij niet een beetje door?

De ondraaglijke gewooneheid van Nederland

Ik denk dat het stilaan een genre is geworden," beaamt romancier-scenarist Eric de Kuyper (58) als hem wordt gevraagd of zijn net verschenen kroniek over de Nederlandse volksaard – *Een vis verdrinken* – in een literaire traditie past. Illustere immigranten als Rentes de Carvalho en Sylvain Ephimenco, maar ook de historicus Herman Pleij en essayist Rudy Kousbroek gingen hem voor in de beschrijving van onze onhebbeligheden en eigenaardigheden. Volgens De Kuyper – een oud-Brusselaar die in Nijmegen aan de universiteit doceerde en in Amsterdam adjunct-directeur van het Filmmuseum was – zijn alle clichés over de Nederlander waar. We zijn bedaard, saai, gewoon, middelmatig, burgerlijk en flegmatisch. Bovendien verfoeien we alles wat naar complexiteit zweemt.

"Ook jullie voorkeur voor doorsneevoedsel heeft te maken met een gebrek aan levenskunst," meent hij. "Alledaagse dingen worden hier niet echt belangrijk gevonden. De Nederlander is tevreden met de Basismarkt. Hier heerst een doe-maar-gewoon-cultuur waarin Ikea al goed genoeg is. Vergelijk dat eens met Duitsland, waar een enorme hang naar kwaliteit en degelijkheid bestaat!"

Hij is een flamboyante verschijning, een nerveuze estheet die weinig verschilt van de verteller en autobiograaf die met Proustiaans vernuft zijn kinder- en adolescentiejaren evocerde in boeken als *De hoed van tante Jeannot* en *Grand Hotel Solitude*. Ooit was hij producer bij de BRT. Maar dat is alweer ruim dertig jaar geleden. Hij vertrok naar Frankrijk, volgde er colleges bij de legendarische Roland

Barthes en promoveerde op een semiotisch getint proefschrift. Een aanstelling als universitair docent Filmtheorie verleide hem ertoe zich in Nederland te vestigen. Naast zijn academische verplichtingen was hij ook actief als cineast. Vier art-house-rolprenten vervaardigde hij.

"Ik verkeer in de positie van iemand die al meer dan de helft van zijn leven hier woont," zegt hij over zijn rol als buitenstaander. "Ik werk in Nederland en betaal er mijn belasting en merk toch dat ik een vreemdeling ben, hoewel ik dacht dat ik met mijn moralisme en mijn radicale neigingen meer hier paste. Het duurde even voordat ik me realiseerde dat ik nog zoveel katholieks in me had."

De neerslag van dat besef vinden we ook terug in *Met gemengde gevoelens* (2000), waarin De Kuyper zijn haat-liefdeverhouding met België en Nederland analyseerde. Het complement *Een vis verdrinken* bevat tal van venijnige notities over onze troosteloze architectuur, de perversiteit van het poldermodel en de smaak van ons sponzige brood. Vooral onze dwangmatige obsessie met gezelligheid moet het weer ontgelden. De Kuyper: "Toen ik pas in Nederland woonde, had iedereen van die tafelfornuisjes met theelichtjes. Het verbazingwekkende is dat jullie denken dat gezelligheid een typisch Nederlands verschijnsel is, terwijl de Engelsen toch ook hun *cosyness* en de Duitsers hun *Gemütlichkeit* hebben."

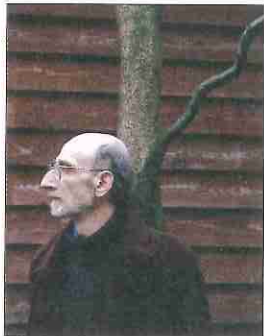
Maar wat vindt hij dan zo hinderlijk aan het Nederlandse verlangen naar knusheid? "Mij ergert de zelfdestructiviteit en de krampachtigheid die jullie aan de dag

leggen wanneer iets gezellig is. Jullie kunnen heel spontaan een feestje of een uitstapje organiseren; iedereen vindt het daarna dan zo fantastisch en fijn, dat de gezellige bijeenkomst meteen geïnstitutionaliseerd en herhaald moet worden. Zo iets is gevaarlijk voor alles wat charmant is. Ik verbaas me over die combinatie van spontaniteit en de behoefte alles te controleren."

Trouwens, de moerasdelta kan ook heel aangenaam zijn, erkent De Kuyper. Hij roemt de Hollandse fiets als een geweldig vervoermiddel en is zeer te spreken over de dienstbaarheid in ziekenhuizen en andere officiële instellingen. Maar, hij stoort zich enorm aan het conformisme van de kaaskoppen. Hoe nu? Staan Nederlanders niet wereldwijd bekend als een ras van anarchistische individualisten?

"Als allochtoon valt me op dat bij jullie een enorme neiging tot conformisme bestaat," pareert hij. "De positieve kant is dat jullie goed kunnen samenwerken, terwijl het omgekeerd bijna onmogelijk is iemand individueel iets te laten doen. In Nederland bestaat een groot streven naar eenvormigheid. Beginnen anderen met carports, dakkapellen en veranda's, dan komt daar ruzie van. Het voordeel daarvan is jullie democratische gezindheid. Helaas ontaardt die gelijkheid snel in uniformiteit. In de kunstensector pakt die lokettencultuur slecht uit, want daar bestaan toppen en is er een hiërarchie, en dat strijkt iedereen tegen de haren in." Het veelgeprezen poldermodel, uitkomst van ons streven naar consensus, heeft volgens de voormalige Belg ook zijn keerzijde. De debat- en overlegcultuur vermoet

► hem soms. De Kuyper: "Jullie benoemen wel allerlei zaken, vooral in de politiek, maar als problemen concreet opgelost moeten worden, laat iedereen het afweten. Kijk, als je dijken en bruggen wilt bouwen, kun je het planmatige makkelijk in het realiseerbare omzetten, maar jullie kunnen je moeilijk voorstellen dat mensen

en instituten niet altijd gemanipuleerd kunnen worden."

Kan hij die stelling illustreren? Hij hoeft er niet lang over na te denken. "Luister, jullie zijn wel pragmatisch, maar niet praktisch. Ik noem het een tekort aan souplesse in het dagelijks leven.

Een voorbeeld. Bij de kassa's in de Franse en Belgische supermarkten zijn de pinautomaten een kwartslag gedraaid, zodat de volgende klant niet kan zien welke code je intoetst. Daar komt een Nederlander niet op, of pas na lange discussies."

Eric de Kuyper laat zich kennen als een beminnelijke, maar meedogenloze criticus die een ambivalente verhouding met Nederland heeft. Met onze tolerantie valt het volgens hem wel mee, want uit diverse enquêtes zou blijken dat de Nederlander onverdraagzamer is dan zijn Europese burens. "Ik denk zelf dat er weinig verschil is met de Duitsers of de Belgen. Alleen de manier van uitdrukken en de vorm zijn hier anders," oppert hij.

Wie zijn bundel *Een vis verdrinken* doorneemt, wordt ertoe aangespoord de nationale ziel aan een grondig zelfonderzoek te onderwerpen. Een greep uit zijn observaties. Onze voorliefde voor verkleinwoordjes ('een pilsje', 'een avondje uit') verraadt een behoefte elk plezier te bagatelliseren, omdat we nog steeds te calvinistisch zijn om van zinnelijke zaken te kunnen genieten. De troosteloosheid en krampachtige speelsheid van onze Vinex-nieuwbouwwijken maskeren een intense behoefte aan een wilde, geplande vrolijkheid die eigenlijk oersaai is. En op straat zijn we bot en onbehouden, omdat we diep in ons hart altijd boeren zijn gebleven.

Draaft hij niet een beetje door? Kan hij soms niet verdragen dat Nederlanders zo vlot en direct zijn? De Kuyper: "Dat voordringen en duwen voordat je instapt bij een bus is in Nederland van zo'n rurale lompheid. En dan ook nog vriendelijk de chauffeur groeten! Dat is zo'n paradox,

alsof men rebelleert tegen het openbaar vervoer, het stedelijk element, en anderzijds het sociale wil benadrukken door hoffelijk te groeten. Ook het langdurige verzet in Nederland tegen koopzondagen en de verruiming van de winkelsluitingstijden heeft iets te maken met de weigering een stadscultuur te aanvaarden."

Is wat De Kuyper omfloerst 'de rurale lompheid' van de Nederlander noemt, niet gewoon Hollandse oprechtheid? Hij glimlacht. "Jullie zijn eerlijk op het brutale af, en anderzijds is er iets schijnheiligs, verbergen jullie iets, wat ik dan benoem als 'niet het achterste van je tong laten zien'. Het is kwade trouw. Je doet zogenaamd heel overtuigd, maar houdt er eigenlijk een andere mening op na. Het is een bluff waar je zelf in gelooft. Nederlanders hebben er moeite mee dat het dagelijks leven complex is en vol tegenstrijdigheden zit. Dat vraagt dus om oplossingen die zij zelf niet kunnen aanbrengen, dat zie je hier aan de gezondheidszorg. Als je die lange wachtlijsten niet kunt oplossen, neem dan het Belgische model!"

Vindt hij het geen verademing dat Nederland bijvoorbeeld in staat is een openbaar debat over de rol van Máxima's vader te voeren? "Dat is jullie fatsoensdiscussie, hè?" antwoordt hij minzaam. "Vorig jaar was het Bram Peper en nu is het de oude Zorreguieta. De Nederlander is in dit soort zaken te strak, te moralistisch, te veel een fatsoensrakker. Eerlijk gezegd vind ik het onderwerp niet zo boeiend, koningshuizen houden me niet echt bezig. In elk geval was de houding van Nederland tegenover het regime van Videla destijds verre van zuiver. Moeten jullie dan met terugwerkende kracht de moraalridder gaan spelen?"

We stappen over naar een thema dat regelmatig in *Een vis verdrinken* terugkeert: het Nederlandse gebrek aan zinnelijkheid. Hoewel De Kuyper allerm minst een fanatieke hedonist is, beschouwt hij zichzelf als een genotzuchtig mens. Nergens heeft hij een rauwer consumentisme waargenomen dan in Nederland. Sinds onze economie *boomt*, gedragen we ons als parvenu's die niet goed raad weten met al die luxe en overdaad.

Ook in onze omgang met de taal signaleert hij een gebrek aan genot. "Omdat ik tweetalig ben en voortdurend van het Nederlands naar het Frans overschakel en omgekeerd, verbaast me jullie schoolmeesterachtige houding tegenover de taal. Men heeft het hier over het Groot Dictee of over spellingsfouten, er zijn Battus-

achtige taalspeltjes en woordquizen op de televisie, maar echt genieten van de taal is in het dagelijks leven taboe. Toen ik hier kwam wonen, verwachtte ik als Vlaming dat jullie welbespraakter waren en meer verbeelding aan de dag legden."

Het is maar een greep uit zijn bezwaren tegen de Nederlandse zeden en gewoonten. Er is nog wel meer waaraan hij nooit zal wennen of wat hij nimmer zal begrijpen, zoals de hype rond de *Matthäus Passion*, het gebruik om achter een kathedraal te spreken, de verjaardagskalender op de WC en de woningnood. En van drop, Sinterklaas, heer Bommel en snert zal hij evenmin ooit de charme inzien.

Dwepen wij met onze driedelige taalbijbel de dikke Van Dale, de Vlaamse criticaster betitelt dit gezaghebbende woordenboek als een prullerig naslagwerk. Hoe komt hij daar nu weer bij? "Vorig jaar stond er in de krant een advertentie van de Van Dale met een enorm slechte definitie van storm: 'een zeer hevige, zekere tijd aanhoudende wind'. Storm is wel wat meer dan dat. En daar durfden ze nog trots op te zijn ook! De uitgever van dat woordenboek heeft een monopoliepositie in Nederland en vergelijkt zichzelf niet met de Duden, de Robert of de Oxford, maar ik doe dat wel omdat ik in meerdere talen werk. Het is een slecht instrument! De kritiekloze houding tegenover de Van Dale begrijp ik niet. Vandaar mijn scherpe aanval."

Dat de fijnbesnaarde auteur van *Een vis verdrinken* Nederlanders prijst omdat we zo spontaan en mooi samen kunnen zingen, is een schrale troost na zoveel kritiek. Hebben we het juist als we stellen dat Nederland voor de gemiddelde Vlaamse intellectueel heeft afgedaan als referentiecultuur? "Inderdaad, dat is zo," zegt hij flijntjes. "Vlaanderen is onafhankelijker, autonoom en zelfbewuster geworden, maar het heeft zich ook in een *splendid isolation*-positie gemanoeuvereerd en de houding van een *nouveau riche* aangenomen. Vroeger waren de ogen gericht op de Nederlandse televisie en pers, nu niet meer, uitgezonderd die paar intellectuelen die nog de NRC willen lezen. Bekende Nederlanders en Vlamingen zijn totaal andere wezens geworden."

Als dat zo is, heeft Eric de Kuyper geluk. Hij is een Vlaams-Nederlandse bastaard wiens cultuurkritiek zowel in Antwerpen als in Amsterdam met smaak gelezen en begrepen zal worden. |